

О. А. Стасевська,
кандидатка філософських наук, доцентка,
доцентка кафедри культурології,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
ORCID ID: 0000-0003-1415-7984

АКАДЕМІЧНА КУЛЬТУРА УКРАЇНСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Складність і багатовимірність суспільних трансформацій, зростаюче значення знання в усіх сферах життєдіяльності та пов'язаної з ним інтелектуальної праці поставили систему вищої освіти перед викликами нової соціокультурної реальності, що вимагає переосмислення ролі та функцій університетів як стійких соціальних інститутів.

Процес набуття освіти та заняття науковою діяльністю в університеті організовуються в специфічному середовищі, яке базується на певних

цінностях академічної культури. Поняття «академічна культура» частіше вживається як зворот мови, а не як наукове поняття: іноді його розуміють як відмітну рису конкретного науково-освітнього закладу, іноді воно зводиться виключно до професійної етики. Останніми роками воно активно досліджується в межах соціогуманітарних наук та, відповідно, набуло такого визначення: у широкому сенсі – це опановування різними видами та способами навчально-пізнавальної та навчально-дослідницької діяльності, готовність до переходу від теоретичного до практичного навчання, вміння раціонального читання, підготовка до занять, різних форм атестації, до досягнення успіху в професійних конкурсах, змаганнях; у вузькому сенсі – це сукупність норм і цінностей науково-освітньої діяльності університету, що визначають відносини й поведінку тих, хто працює та навчається в ньому.

Відомо, що українська університетська освіта в цілому вирізняється певним консерватизмом та іноді видається, що її реформи не впроваджують нічого принципово нового, але це свідчить лише про непомітність пагальних та невідкладних змін, які відбуваються. В сучасному світі університет часто функціонує як комерційна структура, яка конкурує з іншими (зокрема й за залучення коштів). Український університет у наявних умовах також займається не тільки освітньою та науковою діяльністю, а й підприємництвом. Фактори інтернаціоналізації, які постають як визначальні для розвитку університетської освіти, спричинюють перетворення знання на товар, а університету – на виробника комплектностей, актуальних з комерційної точки зору, у виробника конкурентної продукції у вигляді або результатів досліджень, або висококваліфікованого персоналу (випускників). Через це спостерігається нівелювання високої ідеї університету – надання фундаментального гуманітарного знання, навчання здобуткам культури, розвиток інтелекту та духовності, що історично в Україні розглядалося як кінцева мета вищої освіти.

У контексті сьогоденної комерціалізації змінюється університетська академічна культура, яка сама по собі достатньо консервативна, попри те, що вона апріорі націлена на виробництво «нового знання». До традиційних (універсальних) ціннісних основ академічної культури належать фундаментальна наука, академічна свобода, відданість інтересам справжнього знання, критичне мислення, академічна автономія, визнання науковим товариством, публікації в авторитетних виданнях, довіра між членами академічної спільноти, що сприяє генерації та обміну ідеями, творчому та особистому розви-

тку. Зокрема В. І. Астахова, розмірковуючи над проблемами збереження культурно-освітнього середовища закладів вищої освіти в умовах трансформації академічних університетів в університети підприємницькі, акцентує перевагу стичних цінностей і передусім визначає академічну культуру як культуру моральності, служіння людям, особливої поведінки та спілкування людей, професійно покликаних забезпечувати трансляцію культурних цінностей, як культуру високої духовності, високої якості праці та відповідальності за її результати, толерантності та педагогічного оптимізму [1].

Однією з гостроактуальних проблем, з якими зіткнувся сучасний український університет, став пошук погоджування між модернізацією академічного середовища й традиційною академічною культурою. Але сьогодні ми спостерігаємо формування нової академічної культури, в якій на місце традиційної сукупності норм і цінностей освітньої та наукової діяльності університету часто привносяться постакадемічні (зумовлені ринковою культурою) цінності, одномоментна, мінлива практична вигода. Ринкові цінності академічної культури пов'язані із необхідністю готувати фахівців, здатних виконувати конкурентоспроможні наукові розвідки, робити внесок в інноваційний поступ, вести спрямовані на практичне застосування дослідження. Найбільш вразливою серед традиційних постає цінність непрікладної науки, оскільки підприємницьке суспільство орієнтується на прикладні результати дослідницької праці. Утім не можна забувати, що емпіричний рівень роботи знаходиться в тісному взаємозв'язку з фундаментальним теоретичним знанням, нехтування яким може привести до негативних результатів.

Дослідники вказують на те, що традиційні академічні цінності перебувають під загрозою через ринкову орієнтацію вищої освіти, маркетизацію освітніх послуг, яка зумовила набуття університетом ознак «індустрії знань», де робиться наголос на професійній, прикладній освіті, на розвитку дослідницьких парадигм, що спрямовані на комерціалізацію результатів дослідження.

На нашу думку, через названі причини зводиться нінащо головне призначення університету – бути найважливішим соціокультурним інститутом, в якому поєднані всі три місії – освітня (створення висококваліфікованого людського капіталу), дослідницька (створення нових знань) та соціальна (забезпечення взаємодії/діалогу університету з конкретним соціально-економічним контекстом, суспільством), що передусім націлено на підготовку культурної еліти суспільства [2]. Отже, сучасний український університет має загрозу втратити роль генератора інтелектуальної та моральної еліти,

якому притаманний тісний зв'язок вищої освіти із загальним світом культурних цінностей та смислів. Водночас півелюється роль та високе призначення професорсько-викладацького складу, проте саме його представники є хранителями ядра академічної пам'яті університету, динамічним потенціалом накопичення, трансляції та реалізації цінностей академічної культури.

У розвитку українського університету пріоритетним завданням постає органічне єднання науки, освіти, культури, утвердження узгодженості цінностей академічної культури з вимогами ринку, створення максимально сприятливих умов для соціалізації молоді, формування гармонійної, у професійному та загальнокультурному сенсі, культурної еліти як провідного ресурсу суспільства [3]. Традиційні цінності академічної культури повинні залишитись стрижнем, основою та ефективним засобом підвищення якості навчання студентів, підготовки кваліфікованих фахівців. Концентрація уваги суспільства та освітян до академічної культури університету обумовлена затвердженням прагматики та меркантилізму у вищій освіті як й у всіх сферах життя. Відповідь сучасного університету на виклики часу двоїста: з одного боку, традиційна академічна культура, продовжуючи класичну ідею безкорисливого служіння суспільству, усе ще виявляє себе як суттєва характеристика університетської освіти, вносить в нього «невидимий фльор» – особливий гуманітарний дух; з іншого боку, сучасні соціокультурні умови диктують необхідність вияву іншої сторони академічної культури, яка орієнтує на матеріальні, суто прагматичні інтереси. Суперечливість традиційних та сучасних, підприємницько-спрямованих, ціннісних складових академічної культури свідчить про її рухливий стан, створює напругу в університетському середовищі, ставить питання щодо її реформації у прагматичному напрямі.

Список використаних джерел

1. Астахова В. І. Академическая культура как фундамент формирования современного специалиста. *Вчені зап. Харк. гуманіт. ун-ту «Нар. укр. акад.»*. Харків, 2013. Т. 19. С. 21–39. URI <http://dspace.nua.kharkov.ua:8080/jspui/handle/123456789/326>
2. Стасевська О. А., Уманець О. В. Етична складова соціальної місії університету. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: Соціологія*. Харків, 2018. Вип. 4 (39). С. 143–155.
3. Жижко Т. А. Аналіз «сили змін» в університетській освіті на рубежі століть. *Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки: науковий вісник: збірник наукових праць*. Київ, 2013. Вип. 73 (6). С. 280–283. URI http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2013_73_128

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
КАФЕДРА КУЛЬТУРОЛОГІЇ

ДУХОВНА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ
ПЕРЕД ВИКЛИКАМИ ЧАСУ

Тези доповідей учасників
IV Всеукраїнської науково-практичної конференції
(м. Харків, 14 травня 2021 р.)

Харків
«Право»
2021

УДК 008(477)
Д85

Редакційна колегія:

А. П. Гетьман (голова), В. М. Пивоваров, О. В. Уманець, О. А. Стасевська

Організаційний комітет конференції:

Гетьман А. П. – академік Національної академії правових наук України, доктор юридичних наук, професор, ректор Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії України;

Пивоваров В. М. – кандидат філологічних наук, доцент, виконавч обов'язків завідувача кафедри культурології Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Уманець О. В. – кандидатка мистецтвознавства, доцентка кафедри культурології Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Стасевська О. А. – кандидатка філософських наук, доцентка кафедри культурології Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Прудникова О. В. – докторка філософських наук, доцентка, професорка кафедри культурології Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Лисенко О. А. – кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри культурології Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Пасмор Н. П. – кандидатка педагогічних наук, директорка Наукової бібліотеки Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Разумовська О. В. – старша лаборантка кафедри культурології Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Д85 **Духовна культура України перед викликами часу : тези доп. учасників IV Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 14 трав. 2021 р.) / [редкол.: А. П. Гетьман (голова), В. М. Пивоваров, О. В. Уманець, О. А. Стасевська] ; МОН України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Каф. культурології. – Харків : Право, 2021. – 280 с. ISBN 978-966-998-232-2**

У тезах доповідей учасників, розміщених у збірці, висвітлено актуальні проблеми духовного буття України, національної ідентифікації та збереження культурної пам'яті.

УДК 008(477)

Відповідальність за достовірність наданих матеріалів несуть автори.

ISBN 978-966-998-232-2

© Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2021
© Видавництво «Право», оформлення, 2021

ПЕРЕДМОВА

Шановні колеги, учасники конференції!

Нинішня конференція присвячена актуальним питанням розвитку духовної культури України в умовах інтенсивних змін суспільства, у період становлення нової епохи в історії людства – постіндустріальної, інформаційної.

У XXI столітті людство увійшло не лише з науково-технологічним потужним потенціалом і великими амбіціями, але й з низкою глобальних проблем, ламанням традиційних настанов, верифікацією багатьох світоглядних та гуманістичних ідей, масштабними міграційними зрушеннями, міжнародною напругою, переоцінкою культурних цінностей, поширенням прагматичного світогляду та зпевірою в майбутнє. Загрозливих масштабів набуває процес деформації гуманістичних засад людської особистості зокрема та суспільства в цілому.

На початку нового тисячоліття стикаємося з багатьма нерозв'язаними глобальними проблемами людства: екологічна криза, техногенна та військова загрози, питання фізичного та духовного здоров'я ЛЮДИНИ. «Високі технології» відкривають людству незнані до сьогодні можливості: «безмежно» розширюють світ людини, знищують просторово-часові кордони, уможливають доступ до будь-якої інформації, але водночас роблять людину своїм «рабом», надають їй вподобанням форму залежності.

Виявляється парадоксальна ситуація: технологічний прогрес, сприяючи поліпшенню умов життєдіяльності, не стимулює духовний розвиток особистості, а, навпаки, пробуджує найбільш архаїчні та примітивні інстинкти й потреби людини, перетворюючи її в незрілу істоту в моральному сенсі.

Технократичний підхід до вирішення цих питань демонструє малоефективність, а вчені-теоретики і практики все частіше говорять про кризу сучасної цивілізації та покладають надії на гуманітарний підхід і творчі можливості культури. Для виходу з кризи потрібно визначити пріоритетним розвиток культури, освіти та виховання. Тому на сьогодні на перший план

Журавльова Т. В. Модус етнічності в українській екранній культурі.....	47
Зимогляд Н. Ю. Трансформації художньої комунікації в контексті академічного музичного мистецтва сучасності.....	49
Лисенко О. А. Особливості аналітичного способу творення сучасних юридичних термінів.....	53
Литвиненко А. І. Проблема національної пам'яті та духовні культурні цінності у викликах сучасності.....	56
Макарець Ю. С. Національна мова й національна ідея в Україні.....	58
Малімон В. І. Особливості культурної ідентичності особистості в умовах глобалізації.....	61
Меліхова Ю. А., Гзімчук О. О. Пролегомени до філософії речі Ольги Бурової.....	64
Мироненко А. М. Явище театру в Глухові в XVIII–XXI століттях.....	67
Монич О. І. Храмовий ансамбль Мукачівського монастиря як феномен архітектурної та культурологічної пам'яті Закарпаття.....	70
Савченко Г. С. Особливості оркестрового мислення А. Брукнера.....	73
Сердюк О. В. Ріхард Вагнер і музична культура Харкова: до 25-річчя створення Вагнерівського товариства в Харкові.....	75
Сідак Л. М. Криза ідентичності як криза саморозвитку особистості: постмодерністські трансформації.....	78
Слюсаренко Т. О. Поезія Лесі Українки і бандурна творчість в умовах сучасної інформаційної культури (до 150-річчя від дня народження видатної української поетеси).....	82
Стасевська О. А. Академічна культура українського університету.....	85

Трегубов Д. Г., Трегубова Ф. Д. Зв'язок хореографічного і вербального начал у народних традиційних ритуалах (на прикладі хороводу «Подoliaчка»).....	89
Уманець О. В. Мистецтво в культурному просторі постсучасності: зміни та проблеми.....	92
Ценко М. Б. Сучасні ризики самоідентифікації молоді.....	95
Ціватий В. Г. Республіка Болгарія – Україна (1991–2021 рр.): діаспоральна політика та інституціональна історія культурної дипломатії (європейські та національні духовні цінності).....	98
Шумейко О. А. Комічне та його мовна реалізація в сучасній українській поезії.....	101
Щукина Ю. П. «Моя чарівна леді» Одеського театру музичної комедії (1963) як перший бродвейський мюзикл у СРСР.....	104

Трибуна молодого науковця

А Гудаму Проблеми академічного вокалу в культурному просторі сучасності.....	108
Біленька А. М. Культурна спадщина театру корифеїв у контексті сценічного слова.....	111
Богатирьов В. О. Принципи оркестрового стилю С. Турнесва.....	114
Ван Цзяцин Хорова музика а сапелла в контексті культури Китаю.....	116
Галич Н. В. Звуковий дизайн аудіовізуальної інсталяції.....	119
Гудима І. О. Проблема фемінності в просторі релігійної культури.....	120
Заверуха А. М. Особливості жанрового рішення Концерту для фортепіано з оркестром №3 С. Пальмгрена.....	122

Сичова Д. О.	
Вплив процесу глобалізації на сучасну українську культуру	242
Скоробагатько Д. В.	
Традиції та повації в культурі інформаційного суспільства.....	244
Соляр А. О.	
Постать композитора Миколи Ластовецького в музичному просторі сучасності.....	246
Степанець Є. Д.	
Роль системи освіти у формуванні особистості.....	247
Степний Г. В.	
Місія Василя Стуса в українській культурі	249
Стеф'юк М. Є.	
Тарас Шевченко – гордість і символ українського народу	251
Тихоненко А. В.	
Ренесанс в українській культурі: наслідок процесу взаємодії вітчизняної та європейської культур чи самобутній національний феномен?	253
Уварова М. В.	
Проблема буття української мови в сучасному суспільстві.....	255
Фадєєва Д. С.	
Чи замінить штучний інтелект людину як творця в мистецтві?.....	257
Халіна О. Ю.	
Досвід урбанізму в романтичному мистецтві	258
Хлопко К. О.	
Проблеми плагіату в сучасній культурі.....	260
Хотенець А. П.	
Проблеми буття нації в романі Л. Костенко «Записки українського самашедшого».....	261
Чаус Ю. В.	
Сучасна культура України в контексті культурної політики Європейського Союзу	263
Шевченко А. О.	
Проблеми освіти в сучасному світі	265
Шмиголь С. С.	
Мовні проблеми юридичної термінології.....	266
Юркіна О. О.	
Інновації в мистецтві	268

Наукове видання

ДУХОВНА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ ПЕРЕД ВИКЛИКАМИ ЧАСУ

Тези доповідей учасників
IV Всеукраїнської науково-практичної конференції
(м. Харків, 14 травня 2021 р.)

Відповідальність за зміст тез несутуть автори

Видається в авторській редакції

Комп'ютерна верстка *А. Т. Грищенко*

Підписано до друку 14.05.2021.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Гарнітура Times.
Обл.-вид. арк. 15,65. Ум. друк. арк. 16,28. Тираж 150 прим.
Вид. № 2789.

Видавництво «Право» Національної академії правових наук України
та Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
вул. Чернишевська, 80а, Харків, Україна, 61002
Тел./факс (057) 716-45-53
Сайт: <https://pravo-izdat.com.ua>
E-mail для авторів: verstka@pravo-izdat.com.ua
E-mail для замовлень: sales@pravo-izdat.com.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції – серія ДК № 4219 від 01.12.2011

Виготовлено у друкарні ТОВ «ПРОМАРТ»
Тел. (057) 717-28-80